

PÅ SKINNER ETTER KRIGSMINNER

(“Holocaust har fått altfor mye oppmerksomhet. Hvorfor lager dere ikke kunst om Sudan?”)

- Hva har du gjort idag?
- Jeg har vært på Falstad i en hel dag, og latet som jeg gikk på ungdomsskolen igjen. Det var interessant, det var rart å tenke, kjenne på hvordan det var å være på ungdomsskolen. Det er kjempestor distanse til at man blir revet med av historien; Oi, så grusomt, helt jævlig. Og litt sånn; Jeg har lyst til å gå og kjøpe smågodt og hveteboller og drikke cola og henge utenfor kiosken. Æsj, det er kvæ her. Ja, jeg vet ikke. Litt den derre, litt låst og litt aktuelt og litt spennende. Og det er litt spennende, jeg kjente på at det var sånn derre; tenk så spennende det var å leve da.
- Hva mener du? Under andre verdenskrig?
- Ja
- Men er det ikke litt det? Er det ikke litt derfor det er så populært også? Fordi det var så grusomt, men det er liksom veldig spennende også.
- Ja, det er jo den beste krimgreia man kan få til. Gutta på skauen og rømme fra fangeleirer. Det har jo alt det en god krimbok skal ha. Og at det ikke er virkelighetsfjernt, for det har faktisk skjedd. Men, nå har jeg lyst til å gjøre noe annet.
- Hva da?
- Noe som ikke har med Holocaust å gjøre. Eller jeg vet ikke, kanskje det er det de også tenker. Skal hjem å se en film, spille litt TV-spill, chatte på nettet..
- se Hannah Montana.
- Dubbet.
- Ikke dubbet nei, man må se den engelske versjonen.
- Ja, den originale.

- Men det er første gangen du er på Falstad?
- Ja, det kjentes ut som jeg har vært her før, men jeg har ikke det. Det var litt interessant. Men av og til er illusjonen om hva det er bedre enn det det er. Veien er mye nærmere Falstad enn jeg trodde. Jeg trodde det skulle ligge ute på et grønt jorde med en sånn gjørmevei inntil. Alt var veldig politisk korrekt da. Men det beste var når hun ene jenta hadde en oppgave i utstillinga og så sa hun; Hva var det det het det derre hemmelige politiet? Hva var det? Var det Gaza? Nei, hva het det? Gaza? Og jeg bare: Nei, det het Gestapo dette hemmelige politiet. Det var litt fint. Det var en sånn link som jeg ikke tror hun skjønnte at var veldig fin. Linken mellom Gaza og Gestapo.

- It's not part of the original wall.
- We think maybe we could sell these as souvenirs, people can buy this as part of the Berlin wall. Do you think so?
- Yeah, sure. There are a lot of places where they sell these things.
- Do people come here and think it's the real wall?
- Yes, most tourists think it's the real wall, but the real wall is over there.
- What kind of wall is this then?
- It's the wall from the stadium and it's a kind of sprayer gallery. From the sprayer scene in Berlin they are meeting here on the weekend. The different crews show their style to the other crews you know, that's why the wall is famous for sprayers. There are many sprayers coming here just for the wall. And for me the cool thing is you can walk through and it changes every day. And it's like living art.
- So this is living and the wall that used to be there is dead?
- The wall isn't anymore.

Jeg var på biltur til Danmark og Tyskland med familien min i 1992. Vi var blant annet innom den tidligere fangeleiren Sachsenhausen som ligger utenfor Berlin. Jeg var bare 7 år og skjønte ikke helt hva dette stedet var, men jeg husker at jeg ble trist. Kanskje mamma eller pappa fortalte meg hvor trangt fangene bodde, hvor lite mat de fikk eller at mange døde. Jeg ville plukke blomster, som jeg tror jeg la ned ved minnesmerket. Det jeg egentlig husker best er at vi senere på dagen var på en restaurant, og at jeg glemte igjen pengeveska mi på stolen. Der lå alle pengene jeg hadde spart for å ha på turen. Vi gikk tilbake dagen etter for å spørre etter den, men de sa de ikke hadde sett den. Jeg ble veldig lei meg.

- I den svarte bilen, ser du det? De er etter oss. Og nå sier de hallo.
- Vi går. Det her var skummelt. Veldig skummelt, det var noen som sa hallo til oss.
- Men det er en nazi-by, vi vet det. Det er en veldig... vi tror det er noe her.
- Det er den skumleste byen vi har vært i på lenge.
- Og jeg har vært i mye skumle byer, men det her topper det. Nå snur de vel og kommer etter oss. Neida. Vi vet ikke helt hvorfor vi er her, men vi tror det er noen spor etter nazi-arkitektur og så er det da rettsaken etter andre verdenskrig. Det er byen, dette er byen. Vi tror det ligger et traume her som vi skal touche på. Men jeg har kikket i en guidebook over det, og så fant jeg..
- Er det her rett gate?
- Ja
- Yess!
- Rett gate. Det var det jeg sa, ching-ching! Og det er en veldig skummel, middelaldersk gate. Det lukter veldig piss her, storbyluft. Det var kanskje litt større by enn jeg trodde. Jeg bladde i en guidebook og så sto det ingenting om nazi-arkitektur og så tenkte jeg: Okei, det er noe de prøver å skjule. Kanskje det er ødelagt alt sammen.
- Men vi prøver å, med alle våre fordommer prøver vi å forstå byen. Det er bra vi ikke ser ut som turister ihvertfall.
- Mmm.

Da vi kom på hostelet var nesten alle som satt i fellesrommet fulle. Vi hadde mest lyst til å gå og legge oss, men vi gikk ned for å ta en kopp te. Det var tre unge, amerikanske gutter der, og jeg tenkte egentlig ikke å prate med de i det hele tatt. Men de begynte og snakke om hvor de skulle reise videre, og en av de foreslo at de skulle dra til Sverige. For å stå på snowboard. For det hadde de aldri gjort før, snowboard i Sverige måtte vel være fint mente de. Da klarte jeg ikke å dy meg og måtte fortelle de at det faktisk ikke var snø i Sverige om sommeren og at det eneste stedet de kanskje kunne kjøre snowboard midt på sommeren var i Stryn. De ble veldig overrasket over at det ikke var snø i Sverige om sommeren, det er jo så langt nord. Så da havnet jeg litt ufrivillig i samtale med amerikanerne, og de spurte etterhvert hva vi gjorde i Nürnberg. Jeg sa at vi jobbet med et kunstprosjekt og at vi var der for å se på nazi-arkitekturen. Han ene ble skikkelig provosert, sa at han var jøde, og lurte på hvorfor vi var så interessert i nazistene. Jeg prøvde å forklare at det ikke egentlig var nazistene vi var så opptatt av, men at vi var interessert i hvordan andre verdenskrig er representert i samfunnet vårt idag. Og ettersom vi var i nærheten av Nürnberg ville vi stikke innom fordi det var her det tyske nasjonalistpartiet holdt de årlige masse møtene og det var her rettsakene mot nazistene ble holdt etter krigen. Amerikanerne hadde helt tilfeldig havnet i Nürnberg, og var der mest for å feste.

Vi streset for å komme til Wien akkurat denne dagen for vi hadde sett at Gerda Lerner skulle ha et foredrag på det jødiske museet. Vi tenkte at det var jo et heldig sammentreff fordi vi hadde lest en tekst av henne som het "History, eye witness accounts and memory: Fact or fiction? Who owns the right to report on the Holocaust?", som vi syntes var veldig bra. Vi tenkte det var litt dumt at foredraget var på tysk, men at vi kunne prøve å stille henne noen spørsmål etterpå. Etterhvert oppdaget vi at det var Lederer hun het som hadde skrevet teksten og ikke Lerner. Gerda Lerner er historiker og var tenåring i Østerrike da nazistene tok over landet i 1934. Hun skulle fortelle om sin nyeste bok "Feuerkraut: Eine politische Autobiographie", som er memoarer over hvordan hun ble involvert i motstandskampen, arrestert, og hvordan hun til slutt kom seg til USA. Det hadde sikkert vært interessant å høre på henne også, men vi ble skuffet over at hun ikke var den vi trodde og at foredraget var på et språk vi ikke kan. Så da droppet vi foredraget, gikk og spiste sushi og snikfilmet turister foran Holocaust Memorial.

Vi kom helt fra Budapest og hadde tatt tog i mange timer da vi kom ombord på det siste toget til Krakow. Det var stappfullt, og det viste seg at det var fordi stort sett alle på toget skulle på gratis Lenny Kravitz konsert. Vi reiste egentlig dit bare for å se Auschwitz. Det var søndag og vi hadde meldt oss på en guidet tur med buss som startet i 14-tiden. Så vi ruslet en tur rund i byen og fant et loppemarked. Der solgte de blant annet gamle postkort av Hitler og denne "Deutsches Reich Arbeitsbuch". Det var ganske dyrt, men vi kjøpte både et postkort og en bok, for researchens skyld. Etter en liten en liten runde på markedet, gikk vi forbi den samme selgeren en gang til. Da hadde han satt frem en ny bok. På vei til bussen fikk vi det travelt, så jeg glemte å legge ut boka på hostelet og gikk rundt med den i sekken i Auschwitz.

Etter vi hadde vært i Auschwitz skulle vi tilbake til Berlin, men fant ut at det var ikke så lang omvei å besøke noen venner som bor i Warszawa. Vi tenkte også at det var interessant å se byen ettersom 85 % av byen ble ødelagt under andre verdenskrig. På kvelden var vi ute og spiste middag som gikk over i en skikkelig fest. Dette var midt i uka og baren vi var på stengte egentlig tidlig, men de som jobbet der og noen venner fortsatte festen, og vi fikk være der også. Utpå natta begynte vi å snakke om prosjektet vårt og han vi besøkte var provosert over at vi jobbet med dette temaet i det hele tatt. Han mente at Holocaust og andre verdenskrig hadde fått altfor mye oppmerksomhet og at vi ikke burde bidra til å gi det enda mer. Vi burde heller jobbe med noe mer aktuelt som hadde fått lite oppmerksomhet, for eksempel konflikter i land i Afrika som Sudan eller Somalia.

Et minnesmerke kan ikke brukes til hva som helst. Det er en del uskrevne, men også skrevne regler for hvordan man skal oppføre seg. Ved Holocaust Memorial i Berlin kan du se plakettene med reglene rundt omkring minnesmerket hvis du ser nøye etter. De vi så var kun på tysk. I tillegg går det sikkerhetsvakter rundt og passer på at alle oppfører seg som de skal. Vi så flere som brøt reglene uten at vakta gjorde noe med det. Da vi prøvde å stille de noen spørsmål med det lille amatørkameraet vårt, fikk vi ikke lov.

- Private is okay, alles andere nur mit schriftliches Genehmigung. Am besten ist Mikrofon einpacken und nur mit dem Kamera filmen. Kamera okay, microphone no.
- Why?
- Weil es aussieht das es nicht Privat ist, das ist für Fernsehen, Rundfunk – für Media. Für Medien nur mit schriftliches Genehmigung?
- Han sier at det er best om vi legger bort mikrofonen fordi det ser ut som det ikke er til privat bruk når vi har den. Media må ha skriftlig tillatelse.
- Men vi driver jo ikke med media.
- Nei, men vi tar bort mikrofonen da.
- Privat können Sie filmen, aber keine Interviews. Keine Interviews innerhalb des Denkmals, außerhalb es ist kein Problem.
- Det er ikke lov å intervju innenfor minnesmerket. Det er jo på en måte interessant da at de mener at intervju ikke kan være privat.
- Enn hvis vi intervjuer privatpersoner da?
- Tror ikke det er greit heller. Det virker ikke som de var så villige til å diskutere, dessuten kunne de jo ikke snakke engelsk. Enn hvis vi går bort hit da? Nå vet jeg ikke akkurat hvor grensa til monumentet går. Men jeg tenker at kanskje her er det lov, men her er det ikke lov.

Tekster fritt basert på video-opptak, samtaler og opplevelser fra en reise rundt i Europa sommeren 2009. Reisen var en del av prosjektet *Recollection* som er et samarbeid med Sille Storihle.

Foto: Sille Storihle, Kristin Tårnes og Edith Tårnes

Kristin Tårnes © 2010

